

17 AĞUSTOS 1999 BÜYÜK MARMARA DEPREMİ'NİN 25.YILI.

ÇEĞREK ASIRDIR BAĞIRIYORUZ, SESİMİZİ DUYAN VAR MI?

7,4 büyüklüğündeki Gölcük depremi tüm Marmara bölgesini etkilemekle birlikte can kayıpları ve ekonomik sonuçları itibariyle tüm Türkiye'yi sarsmıştı. Büyük Marmara Depreminden 12 yıl sonra gerçekleşen Van Depremini, Van Depreminden 9 yıl sonrada İzmir Depremi ve 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş Pazarcık'ta başlayıp eş zamanlı olarak Hatay'da devam eden 7.7 ve aynı gün Kahramanmaraş Elbistan merkezli 7.6 büyüklüğünde, artçılarının bile büyük bir deprem ölçeğinde olduğu, ülke tarihimizin en büyük deprem felaketlerini yaşadık.

Gölcük Depremi, ülkemizin depreme bakış açısının değişmesinde bir milat olarak kabul edilmektedir. Ancak; 17 Ağustos Marmara Depreminden bugüne 25 yıl, yarım asır geçmesine rağmen, 6 Şubat Depremleri; geçmişten hala ders almadığımızın somut bir göstergesi olmuştur.

17 Ağustos Depremi'nden çıkan ders, coğrafi riskler göz ardı edilerek kurulan şehirlerin, plansız-çarpık kentleşmenin ve mühendislik hizmeti almayan yapıların insanlar için büyük tehdit oluşturduğuydu. 1999'dan sonra, deprem sonrası müdahaleden çok, deprem öncesi alınması gereken tedbirlerin düşünülmesi gerektiği tüm çevrelerce benimsendi. Ortaya çıkan bu fikir birlikteliği sonucunda güvenli ve sağlıklı bir yaşam, yapılaşma ve çevre için nelerin yapılması veya yapılmaması, ne tür önlemlerin alınması gerektiği konularında fikirler öne sürülmüş, bunların değerlendirilmesi sonucunda kamu kurumlarınca strateji ve eylem planları oluşturulmuştur. Ancak bugün geriye dönüp baktığımızda depremin yarattığı yıkımın ve yaşadığımız toplumsal travmanın büyüklüğüne rağmen, deprem gerçeğiyle gerçekten yüzleşmediğimizdir.

AFAD'ın 2011 yılında yapmış olduğu geniş tabanlı bir çalışma ile hazırlanan Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP) kapsamında, büyük çoğunluğu 2017 tarihinde bitirilmek üzere 2023 yılında tamamlanması hedeflenen çalışmalar Bakanlar Kurulu Kararı olarak 18.08.2011 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ancak ülkemizin yapı stokunun durumu belirsizliğini korumaktadır. UDSEP'e göre 2017 yılında tamamlanması öngörülen bina envanteri çalışması tamamlanamamıştır. Bunun sonucu olarak mevcut yapı stokunun iyileştirilmesi de mümkün olmamaktadır.

Kamu binaları hakkında bilinmezlik devam etmektedir. Okulların, yurtların, kreşlerin, hastanelerin sayısı, ne kadarının tarandığı, ne kadarı hakkında yıkım, güçlendirme veya kullanım kararı verildiği, ne kadarının yıkıldığı veya güçlendirilecekse projelerinin yapıldığı ve ayrıca ne kadarının güçlendirildiği konusu kamuoyunun bilgisi dahilinde değildir.

1999 Marmara-Düzce depremleri sonrası yapılan yapı denetimi düzenlemelerinde meslek odalarının önerileri dikkate alınmayarak denetim ticarileştirilmiş, Yapı Denetim Kanunu'nun kapsamı daraltılmış, kamu yapıları denetim dışı tutulmuş; TMMOB'ye bağlı Odaların mevzuatla tanınmış görevleri içindeki mesleki yeterlilik, eğitim, belgelendirme, denetleme gereklilikleri dışlanmış ve yıkımlara yol açan denetimsizliğe yol verilmiştir.

Yapı tasarımı, yer seçimi, yapı üretimi ve denetiminde ne yazık ki bilimsel ve bütünlüklü bir düzen yoktur. Sorunlu dolgu alanları, dere yatakları, kıyılar ve depremlerde toplanma yerleri olan alanların imara açılması, yanlış kentsel dönüşüm uygulamaları,

rant eksenli projeler, su yatakları ile yeşil alanlar arasındaki bağların koparılması, sel-su baskınlarının artışı, ısı adalarının oluşması, depremlere dayanıklı yapı stokunu artırma gerekliliğini gözetmeksizin yapılan imar afları ve depremle ilgili kurum ve kuruluşların liyakat dışı zafiyetli yapılanmaları, ülkemizin deprem gerçeklerini ortaya sermektedir.

İmar affı başlı başına cinayettir. Halihazırda yapı stokumuzla ilgili belirsizlikler ve tehlikelerin üzerine siyasal iktidarlarca çıkarılan imar afları can ve mal kayıpları tehdidini büyütülmektedir. Bütün ülke imara açılmış, depremlere dayanıklı yapı stokunu artırma gerekliliğini gözetmeksizin çıkartılan çok sayıdaki imar affı, depremle ilgili kurum ve kuruluşların liyakat dışı zafiyetli yapılanmaları ve tek adam yönetiminin direktiflerine bağlılıkları, Kahramanmaraş-Hatay depremlerinde görüldüğü üzere deprem zararlarını artırmıştır. Mühendislik ve mimarlık hizmeti almadığı kabul edilen yapıların yasallaştırılmasıyla, bu yapıların doğa olayları karşısında hasara uğramaları halinde sorumluluk, bu kararı alan siyasi iktidarın üzerindedir.

1999 depremleri sonrası yapılan yapı denetimi düzenlemelerinde meslek odalarının önerileri dikkate alınmayarak konu ticarileştirilmiş, Yapı Denetim Kanunu'nun kapsamı daraltılmış, kamu yapıları denetim dışı tutulmuş; Mühendis ve Mimarların örgütleri ile ilişkilerini koparmak amacıyla TMMOB'ye bağlı Odaların mevzuatla tanınmış görevleri içindeki mesleki yeterlilik, eğitim, belgelendirme, denetleme gereklilikleri dışlanmış ve büyük yıkımlara yol açan denetimsizlik hakim kılınmıştır.

Kentlerin yeniden yapılandırılması ve depreme dayanıksız binaların yenilenmesi için gerekli olan "Kentsel Dönüşüm" uygulamaları amacından saptırılarak inşaat firmalarına kaynak aktarılmasının, kentsel rantların iktidar yandaşlarında toplanmasının bir aracı haline getirilmiştir.

Kent merkezlerinde bulunan afet toplanma alanı statüsünde park, bahçe ve meydanlar yapılaşmaya açılarak afet sonrasında yaşamı sürdürmeye olanak verecek güvenli alanlar ortadan kaldırılmıştır.

Sorunlu dolgu alanları, dere yatakları ve kıyılar imara açıldı; her yere AVM'ler, gökdelenler yapılmaya devam edilmiştir.

Bilinmelidir ki, depreme hazırlık konusunda 25 yıl öncesinden daha iyi durumda değiliz. Yaşanacak İstanbul ya da başka benzer bir depremin sonuçları çok daha ağır olacaktır.

Bu gerçeklerden ve TMMOB ve Bağlı Odalarının uzmanlık alanlarından hareketle kamusal sorumlulukla, depremlere karşı kalıcı önlemler kapsamında yapılması gerekenleri özetle belirtmek isteriz:

- Depremlere karşı önlemler bütünlüğünü, güvenli yapılaşmayı, halkın sağlıklı yaşam ve doğal çevre hakkı ile kamusal denetimi yok sayan piyasacı rantçı yaklaşımın reddedilmesi gereklidir.
- Depremle ilgili tüm kurum ve kuruluşlar, ilgili Meslek Odaları ve bilim çevreleriyle ilişkilendirilerek yeniden ve liyakat-uzmanlık temelinde yeniden yapılandırılmalıdır.
- Yapı denetimi uygulamasını yönlendiren kararlar ilgili bütün kurum ve kuruluşların katılımıyla oluşturulmalı; imar, yapı, dönüşüm, yapı denetim, afet yasaları TMMOB'ye bağlı ilgili Odalar, bilim çevreleri ve ilgili tüm kesimlerin katılımıyla düzenlenmeli; bu kuruluşlar mevzuat süreçlerinin asli unsurları olarak

tanınmalı, üyelerinin eğitim ve belgelendirilmesi ile sicilinin tutulması Meslek Odalarınca yapılmalıdır.

- Yapı Denetim Kanunu'nun ticari yapı denetim şirketi modeli yerine uzmanlık ve etik niteliklere sahip yapı denetçilerinin etkinliğini ve Meslek Odalarının sürece etkin katılımını sağlayacak bir planlama, tasarım, üretim ve denetim modeli benimsenmelidir.
- Konut, sanayi, enerji, ulaşım vb. birçok alanla bağlantılı tesisat/mechanik tesisat sistemlerinin depremler ve diğer afetlerde taşıdığı önem itibarıyla, bina ve doğal eki mekanik tesisat tasarım, üretim ve bakımının denetimi Makina Mühendisleri Odası tarafından belgelendirilmiş konunun uzmanı mühendisler olmalı, bu husus bütün yasal düzenlemeler ve Yapı Denetimi Kanunu'nda yer almalıdır.
- Doğalgaz, elektrik, ısıtma kazanları, jeneratörler ve gaz tesisatları için erken uyarıcı ve gaz/akım kesici sistemler uygulanmalı, denetimleri Meslek Odalarınca yapılmalıdır.
- Okullar, hastaneler başta olmak üzere kamu yapılarının depreme karşı güvenli olup olmadıklarının uzman mühendisler tarafından tespitinde TMMOB'ye bağlı ilgili Odalar mutlaka yer almalıdır.
- Endüstriyel tesislerin güvenlik ve birbirlerine yakınlık-uzaklık mesafelerine dair gerekli çalışmalar yapılarak standartlar ve uyulması gereken koşullar imar mevzuatına yansıtılmalı; sorunlu alanlar "yapı yasaklı alan" ilan edilmelidir.
- Bir daha asla imar affı/barışı yapılmamalıdır.
- Halkı mülksüzleştiren, borçlandıran ve kent dışına iten kentsel dönüşüm ile yeni rant projelerine yol açan "rezerv alan", "acele kamulaştırma" vb. uygulamalara son verilmeli, dönüşüm gerekliliklerinde kamu her açıdan yükümlülük üstlenmeli ve yerindelik esas olmalıdır.

Ve son söz olarak şunu söylüyoruz. Acıları yeniden yaşamamak için, depremlere hazırlıklı olmak için de bilimin, tekniğin ve doğanın sesine kulak verilmeli, rantçı yaklaşım bitirilmeli, yapı üretimi ve denetiminde kamusal mesleki denetim, yeterlilik, eğitim ve belgelendirmeye dayalı yeni bir model şarttır!

Bizler bu ülkenin mühendisleri mimarları ve şehir plancıları olarak, kaybedecek tek bir günümüzün dahi olmadığını hatırlatıyor, siyasal erki ve ilgili kamu idarelerini, gerekli tedbirleri almaları için derhal harekete geçmeye davet ediyoruz. Odalarımızın üzerine düşen vazifeleri yerine getirmekte hazır ve kararlı olduğumuzun da altını çiziyoruz.

17 Ağustos 1999 Gölcük Depreminde ve sonrasındaki depremlerde hayatını kaybetmiş vatandaşlarımızı saygıyla anıyoruz.

Deprem gerçeğini unutmayacağız ve unutturmayacağız! 17.08.2024

Mehmet Ali ELMA

TMMOB Kocaeli İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri